

สมุดปกขาว

จะแก้ไขปัญหาและปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ
ระหว่างไทยและญี่ปุ่นได้จริงหรือ

บัญญัติ สุรการวิทย์*

1. ความนำ

นับเป็นนิมิตที่ดี และเป็นความก้าวหน้าอย่างมากที่รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยพยายามผลักดันให้มีการแก้ไขและปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและประสานงานกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา คณะอนุกรรมการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี พิชัย รัตตกุล เป็นประธาน ได้ดำเนินการจัดทำ “สมุดปกขาว” เรื่องการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์

สมุดปกขาว

การปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ
ระหว่าง ไทย - ญี่ปุ่น

คณะอนุกรรมการ

ปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย - ญี่ปุ่น

มีนาคม 2528

สัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น
ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทำที่

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ และประธานกรรมการโครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และเป็นกรอบในการดำเนินการของฝ่ายไทย เพื่อจัดแนวทางในการเจรจาและแผนปฏิบัติงานกับฝ่ายญี่ปุ่นให้เป็นแนวเดียวกัน ความพยายามร่วมกันของฝ่ายไทยดังกล่าวนี้จะประสบผลสำเร็จมากน้อยขนาดไหน เราคงจะต้องให้เวลาอีกสักกระยะหนึ่งแก่คณะกรรมการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ และคงจะต้องรอดูท่าทีของฝ่ายญี่ปุ่นที่จะแสดงออกในรูปการปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงจังมากน้อยขนาดไหนด้วย

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างที่กำลังรอคอยท่าทีอย่างเป็นทางการจากฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งกำลังพิจารณาเนื้อหารายละเอียดของสมุดปกขาวที่ฝ่ายไทยได้มอบให้ฝ่ายญี่ปุ่นโดยผ่านทางสถานทูตญี่ปุ่นในประเทศไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้ และในระหว่างที่ฝ่ายไทยกำลังมีการเตรียมสมุดปกขาวเล่มที่สองเพื่อใช้ในการเจรจาเกี่ยวกับรายละเอียดของปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมกับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนประมาณปลายเดือนตุลาคมหรืออาจจะมีขึ้นในเดือนพฤศจิกายนนี้ ผู้เขียนใคร่ขอเสนอข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น โดยคำนึงถึงการประสานผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนส่วนใหญ่ทั้งของไทยและญี่ปุ่นเป็นหลัก

2. สถานะภาพของปัญหาดุลการค้า ไทย-ญี่ปุ่น

การขาดดุลการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มาเป็นเวลานานกว่า 30 ปีนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความไม่สมดุลย์ของโครงสร้างทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และความล้มเหลวของขบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศที่มีลักษณะพึ่งพาญี่ปุ่นอย่างมากมาเป็นสำคัญ กล่าวคือโครงสร้างการนำเข้าและส่งออกของไทยมีลักษณะพึ่งพิงญี่ปุ่นมาก แต่โครงสร้างการนำเข้าและส่งออกของญี่ปุ่นพึ่งพิงไทยเพียงนิดเดียว ดังนั้นอำนาจต่อรองในเชิงปริมาณของไทยเราจึงมีค่อนข้างน้อย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยเราก็ไม่ค่อยมีสินค้าสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเจรจาต่อรองด้วยสินค้าออกของไทยส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ทางเกษตรกรรมขั้นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะของอุปสงค์และอุปทาน ตลอดจนทั้งภาวะตามธรรมชาติอยู่มาก นอกจากนี้สินค้าเกษตรกรรมที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นก็มีมูลค่าเพิ่มที่ต่ำอยู่มาก และประเภทของสินค้าก็มีจำนวนจำกัด ตลอดจนทั้งอัตราการเพิ่มของราคาของสินค้าต่อหน่วย และปริมาณการส่งออกทั้งหมดก็อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าอัตราการเพิ่มของการนำเข้าจากญี่ปุ่นอีกด้วย ดังนั้นประสิทธิภาพทางด้านการส่งออกของไทยจึงกลายเป็นปัญหาใหญ่มาจนกระทั่งทุกวันนี้

ส่วนในด้านการนำเข้าจากญี่ปุ่นนั้น โครงการสร้างการนำเข้าของไทยมีการเปลี่ยนแปลงชุด และตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม ทดแทนการนำเข้าประเภทสินค้าอุปโภค บริโภค และต่อมาเป็นประเภทสินค้าทุนได้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงปริมาณ แต่ในเชิงคุณภาพแล้วเราไม่สามารถประเมินผลได้ว่าประสบผลสำเร็จด้วยดี ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะว่ามีลักษณะพึ่งพาญี่ปุ่นอย่างไม่สมดุลเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยภายใต้ นโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ อย่างไม่มีแบบแผนระบบ และเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนทั้งไม่มีการติดตามประเมินผลและการ ปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และส่งเสริมการพัฒนาแบบอื่นด้วยขาของตนเองได้ในระยะยาวนี้ ยังผลทำให้อุตสาหกรรมหลักภายในประเทศถูกรอบงำโดยทุนต่างชาติ ทำให้ศักยภาพ ในการพัฒนาด้วยตนเองของทุนภายในประเทศ ถูกจำกัดบทบาทให้ลดน้อยถอยลง และทำให้ อุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อมภายใน ประเทศขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้เจริญเติบโตขึ้น โดยทั่วไปแล้วทุนอุตสาหกรรมไทยยังไม่สามารถที่จะแข่งขันกับทุนต่างชาติ ดังนั้นจึง จำเป็นต้องเข้าไปพึ่งพิงผูกติดอยู่กับทุนต่างชาติ เพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ค่อย มีการคำนึงผลประโยชน์ส่วนรวมในระยะยาว

นอกจากนี้แล้ว การลงทุนของญี่ปุ่นใน ประเทศไทยก็เป็นตัวกระตุ้นเพิ่มปริมาณการนำ

เข้าของสินค้าประเภททุน เครื่องจักร วัตถุดิบ และชิ้นส่วนสำหรับประกอบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม ตลอดจนทั้งการบริการด้านต่าง ๆ อีกด้วย และที่สำคัญก็คือว่าเป็นขบวนการพัฒนา ที่เดินตามเส้นทางที่กำหนดโดยทุนต่างชาติและ ทำให้ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างชาติตลอดไป

ในขณะเดียวกัน เส้นทางการนำเข้าและส่งออกของสินค้าไทยกับญี่ปุ่นโดยส่วนใหญ่จะต้อง ผ่านและอยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัทการค้า ระหว่างประเทศของญี่ปุ่นเป็นหลัก ดังนั้นผลประโยชน์ที่พึงเกิดขึ้นจากการเพิ่มมากขึ้นในปริมาณการค้าขายระหว่างสองประเทศซึ่งรวมทั้งใน ด้านการส่งออกไปยังประเทศที่สามด้วย จึงตก เป็นของฝ่ายญี่ปุ่นเสียส่วนใหญ่

จากการที่สินค้าออกของไทยยังไม่สามารถ เปลี่ยนสัดส่วนจากสินค้าเกษตรกรรมไปเป็นสินค้าอุตสาหกรรมหรือกึ่งอุตสาหกรรมได้มากขึ้น และสินค้าเข้าจากญี่ปุ่นก็เป็นสินค้าประเภทอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าต่อหน่วยสูงแล้ว ไทยก็คงจะต้องเสียเปรียบดุลการค้ากับญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น เป็นธรรมดาและตราบใดที่ไทยยังไม่สามารถ ปรับนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างรอบด้าน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ให้มี ลักษณะที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ช่วยเหลือซึ่งกัน และกันมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตใน ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้สูงขึ้นและมีลักษณะพึ่งตนเองมากขึ้น มีการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมของตนเอง และมีการพัฒนาใน

เชิงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนทั้ง ค่านิยมของคนในสังคม และมีแผนการดำเนินงานเป็นระบบอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเหมาะสมแล้ว ปัญหาเรื่องดุลการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็คงจะเป็นปัญหาเรื้อรังอยู่ต่อไป

ตัวเลขยอดการขาดดุลการค้าของไทย ที่มีต่อญี่ปุ่นจากจำนวน 121 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2498 เพิ่มขึ้นเป็น 43,504 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2527 ที่ผ่านมานี้เป็นการสะท้อนให้เห็นข้อบกพร่องของนโยบายการพัฒนาประเทศและแนวทางในการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับ ญี่ปุ่นในอดีตที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี

3. แนวทางการปรับโครงสร้าง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย-ญี่ปุ่นของสมุดปกขาว

รัฐบาลไทยได้ยื่นสมุดปกขาวให้รัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อให้ฝ่ายญี่ปุ่นได้รับทราบถึงแนวนโยบายของไทยในการที่ต้องการให้มีการปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับ ญี่ปุ่นอย่างเป็นระบบ และขอความร่วมมือจาก ญี่ปุ่นในการแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศเสียใหม่ทั้งในด้านการค้า การร่วมทุนและความร่วมมือ

ทางวิชาการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องโดยคำนึงถึงการประสานประโยชน์ร่วมกันเป็นหลัก

ผลงานดีเด่นของสมุดปกขาวดังกล่าวก็คือ ได้มีการวิเคราะห์ปัญหาทางโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน และได้ตระหนักถึงข้อเสียเปรียบต่างๆ ของฝ่ายไทย อาทิ เช่น

ในด้านการค้านั้น “สินค้าออกของไทย ที่ส่งไปญี่ปุ่นเกือบ 80% เป็นสินค้าเกษตรหรือ สินค้าขั้นปฐม ซึ่งประสบปัญหาทั้งทางด้านราคาคูณภาพ และต้องเผชิญกับข้อจำกัดหรือการกีดกันทางการค้า และนอกจากนี้ยังมีลักษณะตลาดเป็นตลาดของผู้ซื้อที่มีคู่แข่งใหม่จำนวนมากด้วย” และที่ผ่านมา “การส่งออกก็ต้องพึ่งบริษัทและโครงการขายการค้าของญี่ปุ่นเกือบทั้งสิ้น” นอกจากนั้นแล้ว “ยังพบข้อจำกัดอื่น ๆ ของฝ่ายไทยเอง ด้วย เช่น เทคนิคการหีบห่อและระบบพาณิชย์นาวี” เป็นต้น และถึงแม้ว่าจะได้มีการเจรจาการค้าระหว่างผู้แทนการค้าไทยและญี่ปุ่นมาหลายครั้ง และหลายปีแล้วก็ตามแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ก็เพราะว่า “ฝ่ายไทยมีอำนาจต่อรองไม่มากนัก ฝ่ายไทยไม่มีนโยบายร่วมระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนที่แน่นอนในการเจรจาการค้ากับฝ่ายญี่ปุ่น อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง “ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการวิจารณ์ตนเองรวมอยู่ด้วย

ในด้านการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น 80% ของเงินลงทุนของญี่ปุ่น เป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้าและเพื่อสนองความต้องการ

ของตลาดภายในประเทศ ทั้งนี้ “ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายรัฐบาล ประกอบกับโครงสร้างภาษีของไทยมีลักษณะให้การคุ้มครองการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้าประเภทอุปโภค บริโภคค่อนข้างสูง “สมุดปกขาวดังกล่าวได้ชี้แจงว่า “ลักษณะการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยเป็นการลงทุนผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นโครงสร้างอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งการนำเข้าจากญี่ปุ่นในรูปของวัตถุดิบและเครื่องจักรในปริมาณและคุณค่าที่สูงถึงประมาณ 70% ของมูลค่าการผลิต...ฉะนั้นนับได้ว่า การลงทุนหรือการร่วมทุนของญี่ปุ่นในไทย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการนำเข้าจากญี่ปุ่นสูงมากขึ้นโดยลำดับ” และถึงแม้ว่า การลงทุนของญี่ปุ่นประมาณ 90% จะเป็นการลงทุนร่วมกับคนไทยและชาติอื่นๆ โดยฝ่ายญี่ปุ่นถือหุ้นต่ำกว่า 50% ในทางนิตินัยก็ตาม แต่เนื่องจาก “นักลงทุนญี่ปุ่นสามารถรวมกลุ่มกันได้เหนียวแน่น จึงสามารถมีอำนาจสิทธิขาดและอิทธิพลในด้านบริหารการเงิน การบริหารการผลิต และการตัดสินใจที่สำคัญ เช่นการกำหนดอัตราการใช้และการซื้อขายวัตถุดิบ กำหนดเทคโนโลยีและวิธีการผลิต ตลอดจนทั้งลักษณะสินค้าสำเร็จที่อุตสาหกรรมผลิตขึ้น “นอกจากนี้ ก็มีการสร้างข้อจำกัดต่าง ๆ ในสัญญาการลงทุนร่วม เช่น ข้อจำกัดการจำหน่ายไปสู่ตลาดญี่ปุ่นและประเทศที่สามอีกด้วย”

ในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการนั้น เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล ในรูปของความช่วยเหลือด้านเงินกู้ ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทั้งทางด้านการเงินและวัสดุสิ่งของ ตลอดจนทั้งความช่วยเหลือทางวิชาการ เกี่ยวกับเรื่องนี้ สมุดปกขาวได้สรุปว่า “ฝ่ายญี่ปุ่นจะจัดสรรให้ตามข้อพิจารณาความเหมาะสมของตนเป็นหลัก เนื่องจากฝ่ายไทยไม่ได้กำหนดรูปแบบที่จะชี้นำในการจัดสรรและจัดลำดับของความต้องการที่แน่นอนละเอียดเพียงพอได้” สำหรับโครงการเงินกู้เพื่อศึกษาและออกแบบด้านวิศวกรรมต่างๆ นั้น “เงื่อนไขเงินกู้ญี่ปุ่นจะกำหนดให้ผู้เข้าประมูลเป็นบริษัทจากญี่ปุ่นหรือประเทศที่กำลังพัฒนาเท่านั้น ทำให้ญี่ปุ่นมีความได้เปรียบและมีโอกาสชนะการประมูลมากที่สุด” ผลสืบต่อไปก็คือว่า โครงการเงินกู้ที่ได้รับ การสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่มีเงื่อนไขผูกพัน เลยกก็ตาม แต่ในการเปิดประมูลทั่วไป บริษัทจะมีโอกาสชนะการประมูลประกวดราคาสำหรับโครงการก่อสร้างและจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ได้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในที่สุด “การให้ความช่วยเหลือด้านการเงินกู่ของญี่ปุ่นก็มีส่วนทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งการนำเข้าสินค้า วัสดุ อุปกรณ์และบริการจากญี่ปุ่นมากขึ้นด้วยอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการค้าปกติ และการร่วมทุนด้านอุตสาหกรรม”

เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น สมุด

ปกขาวได้เสนอแนวทางการปรับความสัมพันธ์ใน แต่ละด้านดังนี้

(1) แนวทางการปรับความสัมพันธ์ ด้านการค้า

วัตถุประสงค์ในการปรับความสัมพันธ์ด้านการค้ากับญี่ปุ่น ได้แยกออกเป็น 3 วัตถุประสงค์ด้วยกันคือ

ก. ลดการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่นโดยเร่งรัดการส่งออก

ข. กระจายสินค้าส่งออกของไทยไปญี่ปุ่น

ค. เพิ่มสัดส่วนสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกไปญี่ปุ่น

สำหรับแนวทางการดำเนินงานเพื่อปรับความสัมพันธ์ทางการค้าในระยะเร่งด่วนที่ควร จะดำเนินการทันที คือ

ก. การเจรจาเพื่อขจัดอุปสรรคการนำเข้าสินค้าเข้าประเทศญี่ปุ่นทั้งทางด้านภาษีด้าน โควต้า และมาตรการจำกัดการนำเข้า อื่น ๆ

ข. การเจรจาเพื่อขยายปริมาณการส่งออกของไทย โดยกำหนดเป้าหมายการส่งออกในแต่ละปี และให้มีอัตราการขยายตัวอย่างเหมาะสม

ค. การติดตามผลการเจรจาที่ได้ทำไปแล้ว

ง. จัดทำโครงการร่วมเพื่อพัฒนาการส่งออกไปยังญี่ปุ่นและประเทศที่สาม

ส่วนแนวทางในระยะยาวนั้น สมุดปกขาวได้ขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือและสนับ-

สนุนประเทศไทยในการวิจัย และพัฒนาสินค้าออกของไทยในด้านมาตรฐานและการปรับปรุงคุณภาพ สมุดปกขาวดังกล่าวยังได้เสนอให้มีการกระจายฐานการผลิตและโครงสร้างการผลิตเพื่อการส่งออก และเรียกร้องให้มีการเสริมสร้างบทบาททางด้านการตลาดต่างประเทศของบริษัทการค้าต่างประเทศของไทยและญี่ปุ่นในการดำเนินธุรกิจร่วมกัน เพื่อแสวงหาตลาดใหม่ ๆ ตลาดประเทศที่สาม และตลาดญี่ปุ่นเองด้วย ทั้งนี้ โดยการกำหนดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางด้านการบริหาร การจัดการโครงข่ายการปฏิบัติงานและบุคลากรจากญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทยให้มากขึ้น

นอกจากนี้ ยังได้มีการเสนอมาตรการเสริม โดยใช้ระบบการค้าต่างตอบแทน (Counter trade) เพื่อเร่งรัดการส่งออกอีกด้วย

(2) แนวทางการปรับความสัมพันธ์ ด้านการลงทุน

วัตถุประสงค์และเป้าหมายคือ

ก. ทบทวนเงื่อนไขในสัญญาการร่วมลงทุน

ข. ปรับแผนการผลิตเพื่อลดการนำเข้า

ค. มุ่งการผลิตเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการส่งออกของไทย

สำหรับแนวทางการปรับความสัมพันธ์ในด้านการลงทุนในระยะเร่งด่วนได้มีการขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นร่วมมือและประสานงานกับฝ่ายไทยในการ

ศึกษาและทบทวนเงื่อนไขในสัญญาการลงทุนใน ประเด็นเรื่อง การผลิตเพื่อเพิ่มการใช้วัตถุดิบ สินค้าชั้นกลางและชิ้นส่วนต่าง ๆ ที่ผลิตได้ใน ประเทศไทย และในด้านการจำหน่ายก็จะมีการ ทบทวนเงื่อนไขที่จำกัดการส่งออกสินค้าที่ผลิต ได้สู่ตลาดญี่ปุ่นและประเทศที่สาม นอกจากนี้ยัง ได้มีการนำระบบความควบคุมคุณภาพมาใช้ใน ระหว่างขบวนการผลิต มีการกำหนดและ ตรวจสอบมาตรฐานสินค้าที่ผลิตเพื่อให้ตลาดต่างประเทศยอมรับและเพิ่มขีดความสามารถ การแข่งขันสินค้าไทยในตลาดต่างประเทศให้ดีขึ้น อีกด้วย

ส่วนในระยะยาวนั้นได้มีการเสนอให้มีการ ปรับปรุงโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่ม สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในประเทศไทย เสริมสร้าง ทักษะแรงงานฝีมือและให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิตและการจัดการ สมุดปกขาวดังกล่าว ได้เน้นนโยบายส่งเสริมการลงทุนพัฒนา อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและการโยกย้าย อุตสาหกรรมบางประเภทของญี่ปุ่นมาตั้งในไทย ซึ่งรวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ด้วย นอกจากนี้ก็ได้มีการชี้แจงว่า ฝ่ายไทยจะ พยายามดำเนินการปรับปรุงบรรยากาศการลงทุน ในประเทศไทยให้ดีขึ้นและให้สิทธิประโยชน์ เพื่อส่งเสริมการลงทุนเพื่อการส่งออกด้วย

(3) แนวทางการปรับความร่วมมือ

ทางเศรษฐกิจและวิชาการ

วัตถุประสงค์หลักก็คือเพื่อทบทวนเงื่อนไข และขยายขอบเขตความร่วมมือให้สอดคล้องและ

ประสานกับนโยบายการปรับโครงสร้างด้านการ ค้า การลงทุนและแผนการปรับโครงสร้างอุตสาห กรรมของไทย

โดยในระยะเร่งด่วนนี้

(ก) ให้มีการเจรจาทบทวนเงื่อนไขเพื่อให้ มีการพิจารณาบริษัทผู้รับเหมาชาวไทยมากขึ้น และซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ผลิตได้ในประเทศมากขึ้น

(ข) ทำแผนชี้นำเพื่อให้เป็นไปตามความ ต้องการของฝ่ายไทย มากขึ้นและเป็นประโยชน์ ต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการค้า

(ค) ขยายขอบเขตของความร่วมมือลงสู่ ภาคการผลิตและการค้าของเอกชนแทนที่จะให้ ความร่วมมือต่อภาครัฐบาลแต่อย่างเดียว

ส่วนในระยะยาวนั้น สมุดปกขาวดังกล่าว ได้เสนอให้มีการประเมินผลความร่วมมือและ จัด ทำโครงการวิจัยร่วมระหว่างฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในความร่วมมือและนำไปสู่ การปรับโครงสร้างความสัมพันธ์กันต่อไป

สมุดปกขาวนี้ได้เสนอในขั้นตอนสุดท้าย ให้มีองค์กรระดับนโยบายองค์กรระดับกลั่นกรอง นโยบาย และองค์กรประสานการเจรจา และอาจ มีการจัดตั้งกลุ่มทำงานระดับประสานแผนปฏิบัติ ขึ้น เพื่อให้มีการปรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระหว่างไทยและญี่ปุ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นระบบอีกด้วย

4. วิจารณ์สมุดปกขาว

(1) วัตถุประสงค์และท่าที

หลังจากที่ได้อ่านและพยายามสรุปประเด็นสำคัญในสมุดปกขาวว่าด้วยเรื่องการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น ซึ่งทางรัฐบาลไทยได้เปิดเผยออกมาแล้ว ผู้เขียนมีความรู้สึกสงสัยมากกว่า สมุดปกขาวนี้จัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อะไร

ในคำนำของสมุดปกขาวระบุไว้ว่า “เพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดท่าที และเป็นกรอบในการดำเนินการของฝ่ายไทย ในอันที่จะจัดแนวทางในการเจรจาและแผนปฏิบัติงานกับฝ่ายญี่ปุ่นให้เป็นแนวเดียวกัน” และสมุดปกขาวนี้ก็จะใช้เป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติงานต่อไปด้วย เพราะว่าได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจของไทยแล้วด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่เข้าใจกันว่ามิวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับฝ่ายไทย และในขณะเดียวกันก็ได้ยื่นเสนอต่อรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อเจรจาเรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นสนับสนุนความจำเป็นและข้อเสนอเรียกร้องของไทยด้วย นับได้ว่าเป็นวิธีการยืงนกสองตัวด้วยกระสุนนัดเดียว อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้จะใช้ได้ผลหรือไม่นั้นยังเป็นประเด็นที่น่าสงสัยอยู่ กล่าวคือ ในส่วนเฉพาะของฝ่ายไทยนั้น แนวทางหลักที่เสนอโดยคณะอนุกรรมการชุดนี้ยังคงค่อนข้างเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคั่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการพัฒนา

ประเทศแบบพึ่งพิงญี่ปุ่นอยู่มาก และก็ไม่ได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับรู้เท่าที่ควร (โดยถือเป็นความลับในตอนแรก และหลังจากที่ไม่มีความลับแล้วก็ไม่ได้อรรถาธิบาย) และถึงแม้ว่าในรายงานเกี่ยวกับความจำเป็นในการปรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น จะได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองชี้ให้เห็นถึงปัญหาข้อบกพร่องของฝ่ายไทย อย่างเป็นรูปธรรมอยู่บ้างก็ตาม แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวทางการปรับความสัมพันธ์นั้น ไม่ค่อยมีการระบุถึงแนวทางที่ชัดเจนโดยละเอียดและอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความพยายามในส่วนของฝ่ายไทยในด้านนี้เท่าไรนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น ทั้งทางด้านการค้า การลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ แก้ไขปัญหาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นนี้ ย่อมไม่สำเร็จอย่างรวดเร็ว ถ้าหากว่าเราไม่มีการระดมพลังทางความคิดและประสานแนวทางด้านการปฏิบัติงานตลอดจนทั้งมีการดำเนินงานแก้ไข ปัญหาในส่วนของฝ่ายไทยเราเองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราเห็นผลประโยชน์ของชาติเราเป็นหลัก ญี่ปุ่นก็คงจะไม่สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องของไทยได้เต็มที่โดยรวดเร็วได้ถ้าหากว่าผลประโยชน์นั้นขัดกับผลประโยชน์ของญี่ปุ่น

สำหรับวัตถุประสงค์ประการที่สองที่ต้องการให้ฝ่ายญี่ปุ่นมีความเข้าใจปัญหาของไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไข และขอความ

ร่วมมือตลอดจนทั้งความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเร่งปรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองฝ่ายนั้นก็นับว่าเหมาะสมดี แต่การที่พยายามจะผลักดันความรับผิดชอบและภารกิจที่ควรทำให้ญี่ปุ่นรับเสียส่วนใหญ่ นั้นดูออกจะเป็นการนำเกลียดกันไป นอกจากนี้ยังได้มีการเรียกร้อง และขอร้องให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาวมากมายหลายประการแต่ก็ขาดการวิเคราะห์เจาะลึกและไม่ให้ลำดับความสำคัญก่อนหลัง จึงเป็นการยากสำหรับญี่ปุ่นที่จะดำเนินการต่อไปในเรื่องนี้ และที่สำคัญก็คือว่า ในขณะที่เราเรียกร้องขอความเห็นใจจากญี่ปุ่น เราไม่ได้แสดงท่าทีที่เกื้อกูลอำนวยความสะดวกและช่วยให้ญี่ปุ่นเข้าใจเรามากขึ้นเลย เพราะฝ่ายไทยได้ยื่นมอบสมุดปกขาวภาษาไทยให้แก่ญี่ปุ่นซึ่งญี่ปุ่นจะต้องเสียเวลาในการแปลอย่างพิถีพิถันเพราะเกรงกลัวว่า ถ้าเข้าใจผิดจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กระทรวงต่างประเทศของไทยซึ่งเป็นแม่ข่ายในเรื่องนี้ย่อมเคยชินกับหลักวิธีปฏิบัติทางการทูตระหว่างประเทศที่ดีต่อกันย่อมรู้จักใจว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลภาษาหนึ่งเราก็น่าจะแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วค่อยยื่นเสนอต่อญี่ปุ่นไม่ใช่หรือ ถ้าหากว่าไม่มีเวลาแปลจริง ๆ ก็อาจจะยืดเวลาที่จะมอบให้ช้าอีกหน่อยก็ได้เพราะได้ล่าช้ากว่ากำหนดที่เคยบอกเขาไว้ก่อนหน้านี้ หรืออาจจะใช้วิธีปรับปรุงเอาจากหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น ที่ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษลงตีพิมพ์เผยแพร่อย่างไม่เป็นทาง

การแล้วนั้นก็ย่อมจะทำได้ง่าย เพราะมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษในกระทรวงต่างประเทศอยู่มากมาย และถ้าจะเอาใจญี่ปุ่นอีกสักนิดเพื่อแลกกับความเห็นใจที่จะมีต่อความพยายามอย่างจริงจังของฝ่ายไทย เราก็น่าจะแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นเพื่อให้เขาประทับใจเรามากขึ้นก็ย่อมจะทำได้ เพราะที่กระทรวงก็มีนักเรียนเก่าญี่ปุ่นที่รู้ภาษาญี่ปุ่นเป็นอย่างดีอยู่แล้วเหมือนกัน หรืออาจจะขอความร่วมมือจากนักเรียนเก่าญี่ปุ่นที่กระทรวงอื่น ๆ หรือที่ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้หรือถ้าไม่มีทางเลือกดังกล่าวข้างต้นเพราะกลัวว่าความลับของทางราชการจะลั้งไหลออกไป ก็น่าจะขอแรงจากฯพณฯ รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ซึ่งรู้ภาษาญี่ปุ่นอย่างลึกซึ้งก็จะได้ผลอย่างรวดเร็ว แต่ไม่ควรเป็นท่าทีแบบขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นช่วยแปลให้เราแล้วขอให้เขาเข้าใจในสิ่งที่กำลังขอและโปรดเห็นใจและช่วยเหลือเราด้วย

นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีความรู้สึกว่ายุทธศาสตร์ยุทธวิธีที่ถูกตั้งขึ้น ฝ่ายไทยควรมีนโยบายและการดำเนินงานแบบมีทั้งไม่แข็งและไม่ نرمในการเจรจาต่อรองกับญี่ปุ่น โดยทางกระทรวงต่างประเทศซึ่งเชี่ยวชาญทางด้านการทูตอยู่แล้วนั้น ควรจะแสดงบทบาทที่ใช้ไม่ نرمมากนัก ส่วนบทบาทที่ใช้ไม่แข็งเป็นเครื่องมือติดนั้นก็น่าจะหาคนอื่นมาแสดงแทน เช่นกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น ผู้เขียนรู้สึกเสียใจทั้งสองกระทรวงซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ

งานโดยตรงไม่ค่อยได้รับเชิญมาแสดงบทเด่น ๆ ในเรื่องนี้เท่าที่ควร

(2) แนวทางในการแก้ไข้ปัญหา

ถึงแม้ว่าสมุดปกขาวจะมีแนวทางแก้ไข้ทั้งแบบระยะสั้นและระยะยาวหลายประการ แต่แนวทางหลักที่เป็นต้นตอของปัญหานี้ไม่ได้รับการชี้แนะอย่างเด่นชัด และอย่างรอบด้านตลอดจนทั้งยังคงยึดมั่นในแนวทางที่พึ่งพิงญี่ปุ่นต่อไปอยู่เหมือนเดิม

ประเด็นหลักของปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นนั้นคือไทยเสียดุลการค้าต่อญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากอย่างเรื้อรังมาโดยตลอด โดยไทยขาดดุลการค้าให้ญี่ปุ่นคิดเป็นร้อยละ 61.5 ของยอดการขาดดุลทั้งหมดในปี 2527 ที่ผ่านมา เพื่อที่จะแก้ไข้ปัญหานี้ สมุดปกขาวได้เน้นเฉพาะแนวทางการเร่งรัดการส่งออกญี่ปุ่นแต่เพียงด้านเดียวเท่านั้น ส่วนการจำกัดการนำเข้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้านำเข้าที่ฟุ่มเฟือยและสินค้าที่สามารถผลิตขึ้นได้ภายในประเทศแล้วนั้นไม่ได้มีการห้ามนำเข้า หรือได้มีการเน้นถึงมาตรการเพื่อลดการนำเข้าอย่างแท้จริง ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจโลกที่กำลังซบเซาและมีแนวโน้มของลัทธิกีดกันทางการค้ามากขึ้นโดยทั่วไปนี้ การเพิ่มการส่งออกของไทยคงจะเป็นภารกิจที่ยากลำบากมากและแนวโน้มในอนาคตอันใกล้นี้ก็ไม่ได้สดใสเท่าใดเลย นอกจากนี้มาตรการเร่งส่งออกของไทยจะประสบผลสำเร็จมากขึ้นได้บ้าง ถ้าหากว่าไทยมีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะเน้นสินค้า

อะไรและอุตสาหกรรมประเภทอะไรที่ไทยเรามีศักยภาพสูงสุดและพอที่จะส่งออกไปแข่งขันในตลาดระหว่างประเทศได้ ซึ่งทั้งนี้อาจจำเป็นต้องมีมาตรการส่งเสริม และสนับสนุนเป็นพิเศษทั้งในระยะสั้นและระยะยาวแต่การที่จะคอยพึ่งพิงบริษัทการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่นให้ช่วยส่งออกสินค้าไทยนั้นคงจะไม่ได้ผลร้อยเปอร์เซ็นต์ บริษัทการค้าระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นของญี่ปุ่นหรือประเทศอื่น ๆ เขาคงจะเพิ่มปริมาณการส่งออกมากขึ้นแน่ ๆ ถ้าหากว่ามีลูกค้าต้องการและมีผลกำไรจากธุรกิจการค้าอย่างเหมาะสมและไม่ขัดต่อผลประโยชน์ของบริษัทแม่ในประเทศของตน ตลอดจนถึงบริษัทลูกหรือบริษัทสาขาในประเทศอื่น ๆ ถ้าหากว่าสินค้าออกของไทยไปขัดผลประโยชน์ หรือแข่งขันกับกิจกรรมของบริษัทลูกหรือบริษัทสาขาของเขาแล้ว เขาก็คงจะไม่กระตือรือร้นหรือยินดีที่จะทุ่มความพยายามเพื่อส่งเสริมสินค้าไทยเป็นแน่ ดังนั้นมาตรการของฝ่ายรัฐบาลและเอกชนของไทย จึงควรเป็นไปในลักษณะที่ว่า ในขณะที่เรายังคงพึ่งพิงโครงข่ายของบริษัทการค้าของญี่ปุ่นนั้น เราก็จำเป็นต้องรีบเร่งส่งเสริมและพัฒนาโครงข่ายการค้าระหว่างประเทศของไทยและบริษัทการค้าระหว่างประเทศของนายทุนให้มีประสิทธิภาพในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้นโดยมีมาตรการที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจงและเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอาจจะต้องมอบหมายให้มิคณะวิจัยที่รู้เรื่องญี่ปุ่นเป็นอย่างดีมาทำการวิจัย

เพื่อเจาะตลาดเป็นกรณี ๆ ไป พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลอย่างแท้จริงต่อไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาพื้นฐานทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นเราก็จะต้องเน้นแก้ไขและปลูกฝังให้เจริญก้าวหน้าต่อไป กล่าวคือ **หลักในการพัฒนาประเทศควรจะเน้นการพัฒนาเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานและการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก และยึดมั่นในขบวนการพัฒนาแบบพึ่งตนเองมากขึ้น โดยมุ่งขยายตลาดภายในประเทศเป็นสำคัญ และมีการวางนโยบายตลอดจนทั้งมาตรการต่าง ๆ เพื่อการนี้อย่างแท้จริง**

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงคิดว่า เราจำเป็นต้องมีสมุดปกขาวออกมาอีกเล่มเพื่อปรับปรุงโครงสร้างการทำงานของระบบราชการไทยให้เอื้ออำนวยต่อแผนการพัฒนาประเทศดังกล่าวให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ, เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย เพื่อปรับปรุงการประสานงานระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน และสมุดปกขาวเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของประชาชน ให้มีจิตสำนึกเรื่องคุณภาพ มีจริยธรรมในการทำงาน และพยายามพัฒนานตนเองอยู่เสมอเป็นต้น

ตัวอย่างเช่น ถ้าไทยจะบุกตลาดญี่ปุ่นอย่างจริงจังเราก็ต้องพิจารณาตัวเองว่า เรามีศักยภาพทางด้านไหนบ้าง เราจะเน้นสินค้าอะไร และในขณะเดียวกันเราก็ต้องสำรวจตลาดญี่ปุ่นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าลักษณะพิเศษของตลาด

ญี่ปุ่นเป็นอย่างไร ช่องทางการนำเข้าของญี่ปุ่นและรสนิยมของผู้บริโภคญี่ปุ่นเป็นอย่างไร และเพื่อที่จะแข่งขันกับสินค้าของประเทศอื่น ๆ เราก็จำเป็นต้องพยายามพัฒนาปรับปรุงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มอำนาจแข่งขันระหว่างประเทศของสินค้าไทย ทั้งในด้านราคา คุณภาพ การออกแบบ การบรรจุหีบห่อ การส่งมอบตามหมายกำหนดการ การบริการหลังขายและคุณภาพเงื่อนไขในการใช้ตลอดจนทั้งความปลอดภัยของสินค้าตัวนั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้เราจะต้องมีนโยบายส่งเสริมการส่งออกอย่างจริงจังและรวดเร็วทั้งในด้านการเงิน ด้านภาษี ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ด้านวัตถุดิบ ด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และในด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนทั้งในด้านการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าที่ได้มาตรฐาน และมีอำนาจแข่งขันระหว่างประเทศอย่างแท้จริง ถ้าหากว่าไม่ได้มีการลงมือดำเนินการดังกล่าวอย่างเป็นระบบครบวงจร เราก็คงไม่สามารถเจาะตลาดญี่ปุ่นได้ และคงไม่สามารถเพิ่มปริมาณและมูลค่า การส่งออกได้อย่างมั่นคงและอย่างต่อเนื่องเป็นแน่ และที่สำคัญที่สุดก็คือว่าเราจะต้องเปลี่ยนระบบวิธีคิดของเราเสียใหม่จากเดิม ซึ่งคิดเพียงแต่การขายสินค้านั้นมาเป็นการขายความพอใจให้แก่ลูกค้าเป็นสำคัญ ถ้าหากว่าเราสามารถทำได้ดังกล่าวแล้ว ย่อมว่าแต่ตลาดญี่ปุ่นเลย ตลาดในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเราก็สามารถขยายออกไปได้ง่ายเพราะตลาดญี่ปุ่นเป็นตลาดที่เจาะยากที่สุดในโลกนั่นเอง

ประเด็นที่เราจะต้องพิจารณาต่อเนื่องอีกคือ ว่า เมื่อเราสามารถเพิ่มปริมาณและมูลค่าการส่งออกแล้ว ผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาการส่งออกดังกล่าวจะได้รับการแบ่งปันอย่างยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างไร รายได้จากการเพิ่มการส่งออกนั้นถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ และระดับการพึ่งตนเองของเราได้มากขึ้นขนาดไหน และมีส่วนช่วยเกื้อกูลสนับสนุนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ภายในประเทศของเราในระยะยาวได้อย่างไร ประเด็นต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่เราจะต้องมีคำตอบที่ชัดเจนแน่นอนและจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังโดยมีเป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพด้วย ถ้าหากว่าคนไทยส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรู้ชัดเจนว่าใครควรทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เพื่อใคร และทำไมถึงต้องทำแล้วละก็เรื่องนี้คงจะเป็น “เรื่องที่เล่นไม่ยาก” สำหรับชาวไทยเป็นแน่

5. สรุป

ผู้เขียนเห็นด้วยอย่างยิ่ง ที่ควรจัดให้มีองค์กรระดับนโยบาย และระดับประสานการเจรจาในการดำเนินงานด้านการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ก่อนการเจรจากับญี่ปุ่น เราคงจะต้องทุ่มความพยายามในการสำรวจตนเองว่าเรามีอำนาจต่อ

รองมากน้อยขนาดไหน เราควรทำอะไรก่อนหลัง เราควรจะประสานงานภายในและขอคิดเห็นต่างๆ ของฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เป็นเอกภาพและร่วมมือกันอย่างไร และคณะกรรมการระดับสูงจะต้องบริหารงานโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุด และที่สำคัญที่สุดก็คือจะต้องมีการรณรงค์เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้าที่ผลิตในประเทศไทยให้สูงขึ้น (คุณภาพในที่นี้มีความหมายครอบคลุมถึงประโยชน์ในการใช้ ราคาถูกได้มาตรฐานปลอดภัยมีบริการที่ประทับใจ ตรงเวลาและตามจำนวนที่ผู้บริโภคต้องการ) อย่างแท้จริงแทนที่จะเป็นเพียง “การรณรงค์นิยมไทย” อย่างลอยๆ แต่เพียงเท่านั้น

ในขณะเดียวกัน เราควรจะต้องระมัดระวังเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาทำงานซ้ำซ้อนกัน หรือมีหลายชุดและไม่ได้เป็นผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงหรือไม่รู้เรื่องญี่ปุ่นอย่างลึกซึ้ง หรือมีแต่เนือบาย แต่ไม่ติดตามประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่รับผิดชอบในด้านปฏิบัติเป็นต้น เพราะจะทำให้เราเสียเวลาในการประชุมปรึกษาหรือเกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน ไม่สามารถประสานนโยบายให้มีผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริงรวดเร็วและบรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของการพัฒนาแบบพึ่งตนเองมากขึ้นต่อไป

เท่าที่ผ่านมา คณะอนุกรรมการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ได้

พยายามดำเนินงานมาอย่างอุสาหะและได้มีบทบาทในการกระตุ้นจิตสำนึกของทุกฝ่ายให้ตระหนักถึงปัญหา ตลอดจนทั้งได้พยายามประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเด่นชัด ผู้เขียนรู้สึกยินดีอย่างมากที่ได้เห็น “สมุดปกขาว” เล่มนี้และคาดหวังที่จะได้เห็นความก้าวหน้าในลำดับต่อไปอย่างเอาใจช่วยเต็มที่ ผู้เขียนรู้ดีว่าการพิจารณาอันนี้ง่ายกว่าการปฏิบัติมาก แต่ก็หวังว่าข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้แสดงไป

แล้วนี้ คงจะไม่ได้เป็นการบันทึกจิตใจและการทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาของคณะผู้ทำงานเรื่องนี้เท่าไรนัก แต่ถ้าจะมีผลทำให้เป็นเช่นนั้นจริง ๆ ก็ต้องขอภัยโทษและขอชดเชยด้วยการอุทิศตนเข้าแบกรับภาระงานดังกล่าวด้วยอีกคน ถ้าหากว่าการกระทำดังกล่าวจะก่อประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม และมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ

สุดท้ายนี้ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า ถ้าทุกฝ่ายร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศโดยมีจิตสำนึกที่จะยืนด้วยลำแข้งลำขาของตนเองให้ได้ในที่สุดโดยเร็ว มีการแข่งขันและมีการปรองดองกันอย่างเหมาะสมเพื่อผลประโยชน์ระยะยาวร่วมกัน ตลอดจนทั้งมีการประสานผลประโยชน์ส่วนตัวให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนรวม และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ร่วมกันสร้างขึ้นมาอย่างยุติธรรมแล้ว ประเทศไทยก็คงจะเป็นหนึ่งในอาเซียนได้ในอนาคตอันไม่ไกลนัก